ISSN 2223-5752 (Print)
ISSN 2617-1759 (Online)
https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.

Науковий вісник

ІНСТИТУТУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ. ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІКА

№ 1(18)'2019

Заснований
07 квітня 2011 року

Засновник
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

Головний редактор
Валентина Радкевич

Видається *2 рази на рік*

Зареєстровано *Міністерством юстиції України*

Свідоцтво про державну реєстрацію *друкованого засобу масової інформації*
серія КВ № 17626-6476Р
від 07.04.2011 р.

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (Протокол № 8 від 24 червня 2019 р.)

Рецензування *статей здійснено членами редакційної колегії та зовнішніми рецензентами*

Адреса редакції:
03045, м. Київ,
пров. Вітo-Литовський, 98-а
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України
тел/факс (044) 259-45-53, 252-71-75
E-mail: jrnls@ivet.edu.ua

Збірник наукових праць включено до Переліку наукових фахових видань України в галузі педагогічних наук (Наказ МОН України № 1411 від 10.10.2013. Наказ МОН України від 15.01.2018).

Індексується: *наукометричною базою даних Index Copernicus International (12.07.2018); Google Scholar (з 2011)*

Внесено до бази даних *Ulrich's Periodicals Directory (25.08.2014)*

Реферується*: Українським реферативним журналом "Джерело", реферативною базою даних "Україніка наукова", галузевою реферативною базою ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського*

Архівується *НБУ ім. В.І. Вернадського*

Представлений *в електронних каталогах Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського та ін.*

Київ 2019

https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.

УДК 377/378(082)
https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.

Голова редакційної колегії: **Валентина Радкевич,**
доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України,
директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Заступники голови редакційної колегії: **Людмила Єршова,**
доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України
Ганна Романова,
доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Редакційна колегія

Ірина Андрощук (доктор пед. наук, доцент, Хмельницький національний університет);
Марина Артюшина (доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана");
Людмила Базиль (доктор пед. наук, доцент, учений секретар Інституту професійно-технічної освіти НАПН України),
Андрій Балендр (кандидат пед. наук, докторант Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького);
Олександра Бородієнко (доктор пед. наук, доцент, завідувач лабораторії Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);
Андрій Гуржій (доктор техн. наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);
Тетяна Житомирська (кандидат пед. наук, доцент кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету);
Олександр Діденко (доктор пед. наук, професор, провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу Національної академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького);
Андрій Каленський (доктор пед. наук, доцент, завідувач лабораторії Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);
Олена Коваленко (доктор пед. наук, професор, ректор Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків);
Василь Ковальчук (доктор пед. наук, професор, професор кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка);
Олександр Кучай (доктор пед. наук, доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України);
Вікторія Кручек (доктор пед. наук, професор, завідувач лабораторії Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);
Петро Лузан (доктор пед. наук, професор, головний науковий співробітник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);
Лілія Морська (доктор пед. наук, професор, професор кафедри іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка);
Олена Москаленко (доктор пед. наук, професор кафедри іноземних мов Льотної академії Національного авіаційного університету);
Нелля Ничкало (доктор пед. наук, професор, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, дійсний член НАПН України);
Валерій Орлов (доктор пед. наук, професор, головний науковий співробітник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);
Наталія Савченко (доктор пед. наук, професор, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка);
Інна Скляренко (канд. пед. наук, доктор філософії, дійсний член асоціації слов'янських професорів, член-кореспондент міжнародної академії інформатики, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Державного університету інфраструктури та технологій, м. Київ);
Тетяна Пантюк (доктор пед. наук, професор, Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка);
Лариса Петренко (доктор пед. наук, старший науковий співробітник, професор кафедри професійної та вищої освіти і права Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ВДНЗ "Університет менеджменту освіти");
Микола Пригодій (доктор пед. наук, професор, завідувач лабораторії Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);
Людмила Пуховська (доктор пед. наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);
Ірина Смірнова (доктор пед. наук, доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія");
Василь Ягупов (доктор пед. наук, професор, Національний університет оборони України ім. Івана Черняховського).

Міжнародна редакційна колегія

Томас Дайсінгер (доктор габ., професор, Університет Констанц, Німеччина);**Томаш Кук** (професор, проректор з міжнародних відносин Вищої Лінгвістичної школи міста Ченстохова, Республіка Польща); **Джозеф Куш** (доктор філософії, професор, Університет Дюкесн, США); **Фернандо Мархуенда-Флуікса** (доктор філософії, Університет Валенсії, Іспанія); **Оксана Попова** (доктор психол. наук, професор, проректор з науково-методичного забезпечення виховної роботи Республіканського інституту професійної освіти, Білорусія); **Ріхард Фортмюлер** (доктор ек. наук, професор, Віденський університет економіки та бізнесу, Австрія); **Франтішек Шльосек** (доктор пед. наук, професор, директор Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки ім. Марії Гжегожевської, Республіка Польща).

Н 34 **Scientific Herald** of the Institute of Vocational Education and Training of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Vocational pedagogy: collection of researches: 18h ed. Editorial board: Institute of Vocational Education of NAPS of Ukraine; [V. O. Radkevych (head) et al]. – Vyd.«Polissia», 2019 – 220 p.
https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.

У збірнику обґрунтовано теоретичні і практичні проблеми розвитку професійної, кар'єрної, підприємницької, маркетингової, самоосвітньої, цифрової та інших ключових компетентностей учнів/студентів у закладах професійної, фахової передвищої та вищої освіти. Висвітлено методичні аспекти формування в них професійно-етичної, правової та цифрової культури. Викладено результати аналізу сучасного стану підготовки педагогів до використання в освітньому процесі SMART-комплексів, інноваційних форм дослідницької діяльності, елементів дистанційного й дуального навчання фахівців для машинобудівної, аграрної, будівельної, морської галузей, а також фізичної культури і спорту, соціальної роботи та ін. Представлено історичні аспекти діяльності морських закладів освіти в Україні. Охарактеризовано особливості становлення і розвитку освіти дорослих у Словаччині, професійно-педагогічної підготовки вчителів у Великій Британії.

Для науковців, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, структурних навчальних підрозділів підприємств, інститутів післядипломної педагогічної освіти, навчально (науково)-методичних центрів професійно-технічної освіти, аспірантів, докторантів.

УДК 377/378(082)

Усі права автори передають "Науковому віснику Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка"

ISSN 2223-5752 (Print)
ISSN 2617-1759 (Online)

© Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine,2019

УДК 159.923:[316.621:162]]-029:9
ISSN 2223-5752 (Print)
ISSN 2617-1759 (Online)
https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.188-194

Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine.
Professional Pedagogy/1(18)'2019, pp. 188-194

ІНСТИТУТУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ. ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІКА

ПРОБЛЕМА ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Інна Зайцева[1], Тетяна Пащенко[2], Петро Лузан[3],

1 кандидат технічних наук, доцент кафедри журналістики, української філології та культури Національного університету державної фіскальної служби України
http://orcid.org/0000-0002-4149-2916
e-mail: zivia@ukr.net
2 кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, м. Київ
http://orcid.org/0000-0002-7629-7870
e-mail: tantarena@ukr.net
3 доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, м. Київ
http://orcid.org/0000-0002-8853-9275
e-mail: petr.luzan@ukr.net,

Реферат. У статті досліджуються аспекти пізнавальної діяльності, активності в історичній ретроспективі. Пізнання і його вивчення не є незмінним, раз і назавжди даним, а являє собою щось, що розвивається за визначеними законами. Воно має довгу історію, джерела якої ведуть у найдревнішу філософію. На кожному етапі свого розвитку знання – це підсумок історії пізнання, сутність всіх форм людської діяльності. Наукове пізнання має свою історично змінювану морфологію. Аналіз історичного шляху цієї науки дає можливість стверджувати, що її витоки беруть свій початок від стародавніх філософських шкіл, філософів Стародавньої Індії, Китаю, Єгипту, країн Месопотамії. Феномен пізнавальної активності особистості є складним і багатоаспектним. Учені стверджують, що пізнавальна діяльність являє собою складний процес переходу від незнання до знання, від невміння до вміння, від випадкових спостережень до систематизованого пізнання матеріального світу, до оволодіння науковими істинами. При цьому людина, опановуючи нові знання, впливає на світ, який, у свою чергу, змінює людське життя. У статті проведений аналіз впливу історичних умов на розвиток наукової думки про пізнання, пізнавальну активність. Результативність вивчення навчально-пізнавальної активності студентів залежить від того, наскільки ґрунтовно досліджено пізнавальний процес, як використовуються його закономірності й особливості. Автором акцентовано, що врахування можливостей теорії пізнання, невичерпні джерела якої започатковуються ще в епоху античності, наповнюються новим змістом та підносяться на новий рівень кожним поколінням, що дає змогу спрогнозувати напрям дослідження проблеми і висунути гіпотетичні передбачення її вирішення.

Ключові слова: *пізнання, пізнавальна активність, пізнавальна діяльність.*

Постановка проблеми. В умовах науково-технічного прогресу, коли помітно зростає роль суб'єктивного фактора в розбудові нашого суспільства, проблема формування активності особи є однією з найактуальніших у педагогічній теорії і практиці закладів вищої освіти. Адже цілеспрямована усвідомлена діяльність людини змінює навколишнє середовище, впливаючи на економічні, політичні, духовні особливості розвитку суспільства. Ці процеси детермінують активність людини в навчанні, оскільки формування пізнавальної активності особи тісно пов'язане з вихованням самостійності, ініціативи, сумлінності, сили волі та інших рис людини. Отже, в процесі підготовки спеціаліста податкової сфери повинно бути забезпечене не тільки формування професійних знань і

вмінь, а й виховання справжнього громадянина незалежної Української держави, розвиток його пізнавальних потреб та мотивів у систематичному самостійному поповненні цих знань і вдосконаленні умінь.

Джерела дослідження. Аналіз праць учених свідчить, що в педагогічній науці терміни "пізнання", "пізнавальна активність", "пізнавальна діяльність" з'явилися при дослідженні таких явищ, як: учіння, навчання, навчальна діяльність. Дослідники проблем дидактики, виходячи з того, що процес пізнання – це вища форма людської діяльності, спрямована на виявлення нових закономірностей руху природи і суспільства, встановлення нових знань про природу і суспільні явища, довели, що під час навчання відбувається засвоєння вже отриманих знань про природу, суспільство. У зв'язку з цим були введені поняття "пізнавальна активність" та "навчальна активність".

Мета статті – дослідити психолого-педагогічні аспекти пізнавальної активності особистості в історичній ретроспективі.

Для досягнення поставленої мети і вирішення завдань дослідження було використано адекватні авторському задуму методи дослідження: теоретичні – аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми – для виявлення стану досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці; аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення – для вивчення різних аспектів пізнавальної активності особистості в історичній ретроспективі.

Результати й обговорення. Необхідно зазначити, що зміст пізнавальної активності студентів не можна порівнювати зі змістом пізнавальної активності вченого. Тому, щоб, з одного боку, виокремити поняття "пізнавальна активність" і "навчальна активність"", а з іншого – показати їх діалектичний взаємозв'язок, умовимося прийняти в дослідженні поняття "навчально-пізнавальна активність". Наукові дослідження стають все складнішими, багатограннішими, їх результативність не може не залежати від того, наскільки ґрунтовно вивчений пізнавальний процес, як використовуються його закономірності й особливості. "Спрямовувати пізнання на самого себе" неминуче розширює можливості теорії пізнання, або гносеології (Пугач, 1985).

Наукове пізнання має свою історично змінювану морфологію. Аналіз історичного шляху цієї науки дає можливість стверджувати, що витоки її беруть свій початок від стародавніх філософських шкіл, філософів Стародавньої Індії, Китаю, Єгипту, країн Месопотамії. Розвиток знань та уявлень про пізнання світу особливо притаманний епосу античності. У вченнях філософів цього часу (Геракліт Ефесський, Демократ, Конфуцій, Сократ, Платон, Аристотель) сповідувалися ідеї, які впродовж багатьох століть спрямовували думки дослідників у найскладніших проявах життєдіяльності. Ці прояви – відчуття, образи пам'яті і уяви, асоціації, пристрасть, індивідуальні відмінності між людьми (темперамент) – виводилися з дії зовнішніх об'єктів на органічне тіло і з матеріальних процесів – у середині нього.

Особливе значення мало вчення Аристотеля. Воно з'єднало детермінізм з принципами системності та категоріями психологічного пізнання. Підхід, який нині називають системним, визначив будову мислення великого грека. У його вченні детермінізм, системність і розвиток неподільні. Отже, незважаючи на те, що в античних філософів питання пізнавальної активності ґрунтовно не висвітлено, все ж у працях окремих вчених є дуже цікаві думки про її роль у пізнанні.

В епоху Середньовіччя освіта, наука мала схоластичний характер, була відірваною від життя. Лише в епоху Відродження, коли утворилися нові філософські школи, "людина стала першоосновою буття" (Галузинський, 1995, с.7), почала стрімко розвиватися гуманітарна освіта. Яскравим представником гуманістів був Ян Амос Коменський. Виходячи зі своєї сенсуалістичної гносеології, він вважав основним завданням педагога розвиток органів відчуттів учнів, мовлення та первинних ручних умінь. Водночас, Коменський приділяв велику увагу розкриттю причинних взаємозв'язків між явищами навколишнього світу, привчав учнів до їх аналізу. У "Великій дидактиці" він зазначав, що людина повинна бути мудрою істотою; вона має "…все дослідити і надавати всьому назви та все рахувати, або знати і мати можливість назвати і зрозуміти все, що є в світі…" (Коменський, 1982, с. 283).

Видатним ученим, філософом, засновником експериментальної науки Нового часу був англієць Френсіс Бекон, який проголосив метою і суттю пізнання дослідження закономірностей природи, розуміння окремих речей і їх властивостей. Людське пізнання, на думку Бекона, здатне розкрити таємниці природи і тим самим оволодіти нею. Він зумів дослідити саму пізнавальну здібність, її можливості, проголосивши досвід єдиним джерелом людського пізнання. Саме Бекон, досліджуючи проблеми пізнавальної активності, звернув увагу на суб'єктивні моменти пізнання і навіть намагався їх класифікувати (Пугач, 1985).

Наслідувач Бекона, англійський філософ-матеріаліст Джон Локк розвивав вчення про походження знань на основі досвіду. Локк, як і інші філософи-емпірики, вважав активність мислення обме-

женою. У зв'язку з цим метод пізнання, розроблений ними, перетворювався в сукупність прийомів зведення складного до простого.

Подібний до поглядів Бекона та Локка підхід прослідковується в теоріях французьких матеріалістів Ж.Ламетрі, Д.Дідро, К. Гельвеція, П. Гельбаха. Але серед матеріалістів були й раціоналісти, які в плані розробки проблеми пізнавальної активності трактували пізнання як відображення дійсності у свідомості людини, при цьому високо оцінювали роль чуттєвого досвіду. Пояснюючи пізнання як процес, який не вимагає якісного перетворення вихідних даних, раціоналісти не розглядали пізнавальну активність як проблему.

Певний внесок в теорію пізнання внесли і філософи-ідеалісти кінця XVIII – початку XIX століття. Кант, Фітхе, Шеллінг, Гегель виступали проти старого матеріалізму, звинувачуючи його в недооцінці активності пізнання, в пасивності споглядання. Пізнання трактується німецькими філософами значно ширше, воно досліджується не тільки стосовно природних предметів, а й у його взаємозв'язках із суспільними, етичними і естетичними явищами. Саме І.Кант вперше поставив питання про активність пізнання як гносеологічну проблему. Згідно з Кантом, пізнавальні здібності людини проявляються в особливих формах, які підпорядковують, організовують зміст пізнання.

Таким чином, якщо в старих матеріалістів об'єктом дослідження була залежність мислення від відчуттів, то Кант зосереджував свою увагу на залежності чуттєвих наочних уявлень від "чистих" апріорних форм розуму (Бендасюк,1997, с. 189).

У своєму вченні І.Фітхе розглядав тільки суть пізнання. При цьому він вважав відчуття не відображенням дійсності, а продуктом творчості самого суб'єкта. Процес пізнання розглядається Фітхе як процес творіння дійсності, діяльність як основа пізнання (Корнилов, 1989).

Принцип активності, дієвості пізнання досить ґрунтовно досліджувався Г.Ф.Гегелем. "Абсолютна ідея" Гегеля – це не лише мислення, а й буття. Пізнання в теорії Гегеля подається як самопізнання (саморозвиток) "абсолютної ідеї". У порівнянні з Кантом і Фітхе, проблема пізнавальної активності розглядається Гегелем більш ґрунтовно. Уперше в історії він вводить у теорію пізнання елемент практики. Гегель аналізує пізнання як активну людську діяльність, введену в процес соціальної історії у взаємозв'язку з іншими формами діяльності (БимБад, 1986).

Пошук шляхів подолання труднощів у розбудові системи освіти в Україні змушує звернутися до вивчення та аналізу спадщини українських просвітителів періоду формування і зміцнення могутності середньовічної східнослов'янської держави.

Збереження і розвиток вітчизняної культури, поширення освіти, захист національних та релігійних інтересів народу як напрями реформаторської ідеології притаманні тогочасним культурно-освітнім центрам. Ідейну боротьбу проти теократизму католицької ідеології вели братства, які були центрами захисту національної культури, духовних цінностей народу. Завдяки розгалуженій системі братських шкіл поширювалася освіта, патріотична література, зміцнювалося православ'я як засіб боротьби проти колонізаторської політики польської шляхти і католицького духовенства. Найвизначніші внески у ці процеси зробили Львівська, Київська та Луцька братські школи.

Видатними просвітниками того часу були професори: Петро Могила, Йосип Кононович-Горбацький, Інокентій Гізель, Іоникій Галятовський, Лазар Баранович, Стефан Яворський, Феофан Прокопович, Георгій Щербицький, Георгій Кониський та інші (Хижняк, 1988).

П. Могила у власних творах проповідував аскетичні ідеали, самопізнання, моральне самовдосконалення, єднання з Богом. Професор філософії І.Кононович-Горбацький визнавав об'єктивність світу та його пізнавальність, поділяв основне вчення сенсуалізму про те, що пізнання починається з досвіду, відчуттів. У його теорії головна роль належить людському розуму. Професор вказував дорогу до богопізнання через пізнавальну діяльність розуму. Теорія пізнання С. Яворського побудована на засадах вчення І. Гізеля. Утверджуючи сенсуалістичні ідеї, він допускає можливість існування розуму незалежно від відчуттів, мозку, тіла і вважає, що логіка як наука керує діями людського розуму, підкреслюючи велич, силу, самостійність та активність людини.

Пояснюючи студентам теорію пізнання, професор Георгій Кониський наголошував на безмежних можливостях людини у пізнанні світу та самої себе. В основі пізнання лежить розум: істинне лише те, що доведено й осягнуто розумом. Професори Києво-Могилянської академії зробили вагомий внесок у теорію пізнання, сприяючи розвитку наукової думки на українському ґрунті середньовічної схоластики, епохи Відродження і Просвітництва.

Виразниками передових прогресивних ідей, які сприяли формуванню способу бачення й осмислення світу, були випускники академії Григорій Савич Сковорода і Михайло Васильович Ломоносов. Висуваючи проблему самопізнання людини, Г.Сковорода наголошує, що пізнати себе – означає пізнати логіку світобудови, зрозуміти в собі Бога. Роль науки й освіти, за М. Ломоносовим, базується на матеріалістичному світогляді, це не були рецепти навчання: у своєму синтезі вони становили

цілком логічну, наукову, закінчену картину. Новаторські педагогічні ідеї М. Ломоносова були покликані створити сприятливі умови для формування і розвитку пізнавальних здібностей учнів. Просвітницьке значення його спадщини – у прогресивному, демократичному, гуманістичному підході до освіти (Прокоф'єв, 1986, с. 85).

Одним із найвідоміших мислителів того часу був Яків Козельський. Найважливіші проблеми гносеології, психології, логіки, соціальної філософії викладені ним в оригінальній праці "Філософські речення" (Шпет Г., 1989). Я. Козельський вважав, що людське пізнання починається з чуттів, саме вони доносять враження до душі. На вищому ж рівні пізнання характеризується логічним мисленням, притаманним лише людині. На чуттєвому рівні пізнаються окремі властивості речей, на вищому – суть речей, процес та закономірності їх розвитку.

Дослідженню пізнавальної активності присвячена значна частина наукового доробку Петра Дмитровича Лодія – професора Львівського університету. Крім адаптації західноєвропейських просвітницьких ідей в українській духовній культурі, він спрямовував свої зусилля на дослідження питань теорії пізнання та логіки (Горський, 1996).

Філософське кредо Миколи Васильовича Гоголя – це романтичне світосприйняття. Він стверджував, що сенс людського життя – у самому житті. І немає для людини іншої цілі, окрім реального існування (Філософія, 1995). Суть творчих пошуків М. Гоголя виявлялася у спрямуванні до пізнання духовної сутності людини. Ідею "освіти " душі він протиставляв орієнтаціям на вдосконалення розуму людини.

Дев'ятнадцяте століття ознаменувалося просвітницьким рухом, основною рисою якого було прагнення до загальної грамотності. У вченні Костянтина.Ушинського про пізнання закладені основи матеріалістичної діалектики, а у вченні про почуття і волю – основи матеріалістичної теорії виховання (Ушинський, 1945).

У центрі ідей Тараса Григоровича Шевченко – людина, її життєва доля, "…природні невід'ємні права, успадковані від вільних і героїчних предків, невіддільність праці та людяності, свободи і соціальної справедливості" (Філософія, 1995, с.147). Доробок Т. Шевченка яскраво засвідчує високий рівень його духовних потреб, чітко визначену ідейну спрямованість, високі естетичні якості. Світоглядні ідеї Т. Шевченка стали визначальними для багатьох його послідовників, надихаючи їх на громадянське служіння Україні.

Найвизначнішим центром просвітництва України в середині XIX століття стає Київ. Мислителі, прагнучи поєднати ідеї просвітництва та романтизму, відзначають роль почуттів, людських переживань у духовній діяльності особистості. Відомою постаттю в колі представників Київської філософської школи був Памфіл Юркевич. Його вчення було спрямоване у сферу моральності. Досліджуючи процес пізнання, він вважав, що він здійснюється у трьох формах: 1) пізнання через уявлення; 2) пізнання через поняття; 3) пізнання через ідею.

Значний внесок у розвиток нової інтелектуальної культури, котра ґрунтувалася на осмисленні реальної дійсності, аналізі суспільно-політичного життя, внесли Микола Іванович Костомаров, Пантелеймон Олександрович Куліш, Олександр Опанасович Потебня, Михайло Петрович Драгоманов та інші представники інтелігенції України. М.Костомаров здійснив значний внесок у теоретичне обґрунтування філософії української ідеї, згідно з якою основний зміст і спрямування історичного процесу визначає народ.

В основі положень концепції О.Потебні про пізнавальну активність людини – взаємозв'язок мови і мислення (Філософія, 1995).

Творча спадщина видатного філософа, соціолога, історика, публіциста М. Драгоманова торкається різних галузей українського культурного життя. Детермінізм він визначає єдино надійним способом пояснення явищ. На його переконання, вищою цінністю є людина, а найвищим критерієм – ідея справедливості (Драгоманов, 1991).

Головне спрямування розвитку просвітництва в Україні кінця XIX– початку XX століть визначили провідні тенденції, притаманні новому поколінню національно-свідомої інтелігенції. Видатними мислителями і громадсько-політичними діячами того часу були Володимир Вікторович Лисевич, Іван Якович Франко, Леся Українка, Володимир Іванович Вернадський, Михайло Сергійович Грушевський, Володимир Кирилович Винниченко та інші.

Спираючись на позитивні знання, філософія В. Лисевича не заперечує активної ролі суб'єкта в пізнанні. Головним об'єктом філософії І. Франка і Лесі Українки була людина в її єдності з природою, сенс її життя, її унікальність, свідомість та гідність. Погляди цих митців перегукуються в тому, що в пізнанні метою є досягнення правди (істини). Істина, за І. Франком, це єдність методів пізнання і практичної діяльності. Світогляд І. Франка і Лесі Українки знаменував собою вершину філософського осмислення світу людиною через духовно-образне розкриття суперечностей суспільного життя (Філософія, 1995). Їхня мистецька спадщина, поряд з публіцистичними та науковими роботами, своїм змістом збагатила українську духовну культуру, поглибила розробку проблеми пізна-

вальної активності людини як самостійного складника просвітницької думки.

Як учений-мислитель, В. Вернадський настільки випередив свій час, що лише зараз можна оцінити геніальність його здобутків та наукових передбачень. Учений започаткував цілісну філософію світобудови, був одним із засновників антропокосмізму як системи, що з'єднує в гармонійне ціле природничо-історичну та соціально-гуманітарну тенденції розвитку науки (Вернадський, 1988). В основі філософського світорозуміння мислителя – віра в могутність людської діяльності, в її розум.

Серед представників української інтелігенції перших десятиліть XX століття особливе місце посідають Михайло Сергійович Грушевський та Володимир Кирилович Винниченко. Історична концепція М. Грушевського, висвітлена в 2000 наукових публікаціях з проблем культури, історії, освіти, ґрунтується на принципах системності, єдності, послідовності, історичного і логічного в пізнанні. В основі підходів вченого до пізнання історичного процесу – вимога йти не шляхом апріорних висновків від вічних і незмінних принципів людського мислення, а шляхом індуктивного пошуку на основі факторів, які враховують біологічний, економічний і, передусім, психічний чинники (Грушевський, 1993).

В. Винниченко з позиції розробки проблеми пізнавальної активності сповідував думки, згідно яких спрямування філософських ідей повинно ґрунтуватись на пошуках щастя людини (Винниченко, 1990). Концептуальні підходи митця до розвитку суспільства засвідчують, що людина – це основна рушійна сила.

Піднесенням духовного життя відзначаються 30-ті роки XX століття. Не минаючи "актуальні" питання історичного та діалектичного матеріалізму, українські дослідники працюють над проблемами соціології, логіки, психології. Попри всі заборони вивчаються філософські погляди Г. Сковороди, професорів Києво-Могилянської академії, філософські та суспільно-політичні ідеї Кирило-Мефодіївського товариства, діячів Острозького науково-освітнього центру. Ранній соціалістичний період України характеризується постійними дискусіями, полемікою науковців про методи і форми пізнання світу, першопричини історичного розвитку, його основні рушійні сили тощо. Реально існувало протистояння орієнтацій "московських" офіційних установ і пізнавальних інтересів українських дослідників.

Сучасна наукова думка повинна детально переосмислити наукову спадщину видатних учених, мислителів, діячів цього періоду: М. Хвильового, М. Скрипника, Д. Донцова, А. Макаренка, В. Липинського, В. Юринця, Д. Чижевського, О. Ольжича (Кандиби), І. Мірчука, П. Копіна, В. Сухомлинського та ін., об'єктивно показавши їхній внесок у розробку пізнавальних проблем, питань духовного відродження українського народу.

Упродовж 70-80-х років відбувається зміна акцентів спрямованості філософського пошуку, спостерігається відхід від проблем діалектичного матеріалізму в бік розширення світоглядної тематики. Досліджуються нові проблеми виникнення світогляду, його зв'язок з науковим пізнанням, взаємодії людини і природи, методології, виникнення світу тощо.

Із позиції сучасних філософських підходів, результатом будь-якого пізнання є образ як ідеальне узагальнення сутнісних відносин об'єкта. Розрізняють чуттєве і раціональне пізнання, причому чуттєве пізнання є первинним. Виділяють три форми чуттєвого пізнання: відчуття, сприйняття і уявлення. За допомогою відчуттів людиною пізнаються лише окремі властивості предметів, явищ. На ґрунті відчуттів формуються сприйняття – цілісне відтворення об'єкта. Унаслідок багаторазового сприйняття об'єкта свідомість людини може утримувати його в пам`яті, а за необхідності – відтворювати узагальнений образ. Уявлення – узагальнений образ предмета, сприйнятого раніше. Загалом форми чуттєвого пізнання відтворюють об'єкт у наочно-образній формі (Філософія, 1995).

Раціональне пізнання, на відміну від чуттєвого, проникає в суть предметів, явищ, процесів. Як форми раціонального пізнання розрізняють поняття, судження та умовивід. Зазвичай, поняття визначають як одну з основних форм відбиття дійсності на ступені абстрактного мислення, вони дають змогу виділити ті якості предмета, які не можна уявити за допомогою образу.

Сучасна теорія пізнання розглядає судження як процес, при якому формуються, змінюються і розвиваються наші знання. Поєднання декількох суджень утворює умовивід. Ця форма раціонального пізнання дає опосередковане й узагальнене уявлення про дійсність і її відображення у свідомості людини. Уміння робити умовивід – ознака інтелектуального розвитку особистості. Для розв'язання проблеми активності важливим є те, що здатність робити умовиводи вдосконалюється в результаті навчання та виховання. Природно, що в пізнавальній практиці не можна абсолютизувати чуттєві чи раціональні форми пізнання: лише поєднання цих форм пізнання суті явищ і процесів може сприяти досягненню істини.

Висновки. Результативність вивчення навчально-пізнавальної активності студентів залежить

від того, наскільки ґрунтовно досліджено пізнавальний процес, як використовуються його закономірності й особливості. Врахування можливостей теорії пізнання, невичерпні джерела якої започатковуються ще в епоху античності і наповнюються новим змістом та підносяться на новий рівень кожним поколінням, дає змогу спрогнозувати напрям дослідження проблеми і висунути гіпотетичні передбачення її вирішення.

Перспективи подальших наукових досліджень можуть бути пов'язані з пошуком психолого-педагогічних умов підвищення ефективності навчального процесу засобами активізації пізнавальної діяльності студентів.

List of references

Бендасюк, С.П., 1997. Педагогічні погляди І. Канта. *Педагогіка і психологія*, 3, с. 184-189.

Бим-Бад, Б.М., 1986. Педагогические идеи в ранних произведениях Гегеля. *Советская педагогика*, 7, с. 121-124.

Вернадский, В.И., 1988. *Философские мысли натуралиста*. Москва: Наука.

Винниченко, В.К., 1990. *Відродження нації*: У 3 т. Т.1. Київ: Політвидав України.

Галузинський, В.М. та Євтух, М.Б., 1995. *Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні*. Київ: ІНТЕЛ.

Горбач, Н.Я., ред. *Філософія:* підручник, 1995. Львів: Логос, 1995.

Горський, В.С., 1996. І*сторія української філософії:* курс лекцій. Київ: Наукова думка.

Грушевський, М.С., 1993. *Історія України, приладжена до програми вищих початкових шкіл і нижчих класів шкіл середніх*. – Київ: Варта.

Драгоманов, М.П., 1991. *Про українських козаків, татар та турків. З додатком про життя Михайла Драгоманова.* Київ: Дніпро.

Коменский, Я.А., 1982. Великая дидактика. В: *Избранные пед.* соч.: в 2-х т. Т.1. Москва: Педагогика, с. 242-476.

Корнилов, С.В., 1989. Кантовское обоснование педагогики. *Советская педагогика,* 11, с. 122-126.

Прокофьев, М.А., 1986 Великий ученый, пламенный патриот. *Советская педагогика*, 10, с. 81-86.

Пугач, Г.В., 1985. *Познавательная активность человека.* Москва: Изд-во полит. литературы.

Ушинский, К.Д., 1945. *Родное слово*. В: Избранные пед. соч. Москва: Гос. уч. пед. узд. Наркомпросса РСФСР, с 204-217.

Хижняк, З.И., 1988. *Киево-Могилянская академія*. Київ: Вища школа.

Шпет, Г., 1989. Очерк розвития русской философии. В: *Сочинения*. Москва: Мысль, с. 122-129.

Translated & Transliterated

Bendasiuk, S.P., 1997. Pedahohichni pohliady I.Kanta. [Pedagogical views of I.Kanta.] *Pedahohika i psykholohiia [Pedagogy and psychology],* 3, s. 184-189, [in Ukrainian].

Bym-Bad, B.M., 1986. Pedahohycheskye ydey v rannykh proyzvedenyiakh Hehelia [Pedagogical ideas in the early works of Hegel]. *Sovetskaia pedahohika [Soviet pedagogy]*, 7, s. 121-124, [in Russian].

Vernadskiy, V.I., 1988. *Filosofskie myisli naturalista [Philosophical thoughts of the naturalist].* Moskva: Nauka [Science], [in Russian].

Vynnychenko, V.K., 1990. *Vidrodzhennia natsii [Revival of the nation]*: U 3 t. T.1. Kyiv: Politvydav Ukrainy [Political Publishing House of Ukraine], [in Ukrainian].

Haluzynskyi, V.M. ta Yevtukh M.B., 1995. *Osnovy pedahohiky ta psykholohii vyshchoi shkoly v Ukraini [Fundamentals of Pedagogy and Psychology of Higher Education in Ukraine].* Kyiv: INTEL [INTEL], [in Ukrainian].

Horbach, N.Ia., 1995. red. *Filosofiia [Philosophy]:* pidruchnyk, Lviv: Lohos [Logos], [in Ukrainian].

Horskyi, V.S., 1996. *Istoriia ukrainskoi filosofii: kurs lektsii [History of Ukrainian philosophy: course of lectures].* Kyiv: Naukova dumka [Scientific thought], [in Ukrainian].

Hrushevskyi, M.S., 1993. *Istoriia Ukrainy, pryladzhena do prohramy vyshchykh pochatkovykh shkil i nyzhchykh klasiv shkil serednikh [History of Ukraine, attached to the program of higher elementary schools and lower classes of secondary schools].* Kyiv: Varta [Warding], [in Ukrainian].

Drahomanov, M.P., 1991. *Pro ukrainskykh kozakiv, tatar ta turkiv. Z dodatkom pro zhyttia Mykhaila Drahomanova [About Ukrainian Cossacks, Tatars and Turks. With the addition of Mikhail Drahomanov's life].* Kyiv: Dnipro [Dnieper], [in Ukrainian].

Komenskyi, Ya.A., 1982. Velykaia dydaktyka. V: *Izbrannyie ped. soch. [Great Didactics. Selected pedagogical works]:* v 2-kh t. T.1. Moskva: Pedahohyka [Pedagogy], s.242-476, [in Russian].

Kornylov, S.V., 1989. Kantovskoe obosnovanie pedagogiki [Kantian substantiation of pedagogy]. *Sovetskaia pedahohyka [Soviet pedagogy]*, 11, s. 122-126, [in Russian].

Prokofev, M.A., 1986 Velikiy uchenyiy, plamennyiy patriot [Great scientist, flaming patriot]. *Sovetskaya pedagogika [Soviet pedagogy]*, 10, s. 81-86, [in Russian].

Puhach H.V., 1985. *Poznavatelnaya aktivnost cheloveka [Cognitive activity of a person].* Moskva: Yzd-vo polyt. literaturyi [Publishing house of political literature], [in Russian].

Ushynskyi, K.D., 1945. Rodnoe slovo. V: *Izbrannyie ped. soch [Native word Selected pedagogical works].* Moskva: Hos. uch. ped. uzd. Narkomprossa RSFSR [State institution is a pedagogical publication of the People's Commissariat of the RSFSR], s. 204-217, [in Russian].

Khyzhniak, Z.Y., 1988. *Kyevo-Mohylianskaia akademiia [Kyiv Mohyla Academy].* Kyiv: Vyshcha shkola [Higher school], [in Ukrainian].

Shpet, H., 1989. Ocherk razvitiya russkoy filosofii [Essay on the development of Russian philosophy]. V: *Sochineniya [Compositions].* Moskva: Myisl [Thought], s. 122-129, [in Ukrainian].

An individual's cognitive activity problem in history retrospective

Inna Zaytseva[1], Tetiana Pashchenko[2], Petro Luzan[3],

1 PhD, docent of the Department of Journalism, Ukrainian philology and culture University of the State Fiscal Service of Ukraine
2 PhD, Senior researcher, Senior researcher at the Laboratory for scientific-methodological support of specialists training in colleges and technical schools Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine
3 Doctor of pedagogical sciences, Professor Principal researcher Laboratory for scientific-methodological support of specialists training in colleges and technical schools Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine

Abstarct. The article studies the aspects of cognitive activity and the activity in history retrospection.

The cognition and its study is not something unchanged, once and for all given, but is something that develops under certain laws. It has long history with the sources in the most ancient philosophy. At every stage of its development the knowledge is the result of the history of knowledge, the essence of all human activity forms.

Scientific knowledge has its historically altered morphology. Its historical path analysis makes it possible to argue its origin from ancient philosophical schools, philosophers of Ancient India, China, Egypt, the countries of Mesopotamia.

The phenomenon of an individual's cognitive activity is complex and multifaceted. Scientists argue that cognitive activity is a complicated process of transition from ignorance to knowledge, from inability to ability, from random observations to systematic knowledge of the material world, to mastering the scientific truths. At the same time, a man, mastering new knowledge, affects the world, which, in turn, changes human life.

The article analyses the influence of historical conditions on developing scientific thought about cognition, cognitive activity.

The effectiveness of studying students' educational and cognitive activity depends on how thoroughly the cognitive process is studied and the way its laws and features are used. The authors emphasise that taking into account the cognition theory possibilities, its Klondike was set in the Ancient world era and filled with new content rising to a new level in each generation, allows predicting the problem studying vector and put forward the hypothetical predictions of its solution.

Keywords: *cognition, an individual's cognitive activity, cognitive action.*

Стаття надійшла до редакції: 16.04.19
Прийнято до друку: 24.05.19

ЗМІСТ

Розділ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ 3

Людмила Базиль, Валерій Орлов
Консультування з кар'єри: конструктивна взаємодія науки й практики 4

Марія Теловата
Теоретичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців економічної галузі в закладах вищої освіти 11

Андрій Молдован
Актуалітети розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту 16

Сергій Осипенко
Концептуальні основи розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі 24

Галина Однорог
Суть і структура ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю 31

Роксоляна Зозуляк-Случик
Педагогічна система формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах 37

Поліна Прохорчук
Модель формування професійно-етичної культури майбутніх графічних дизайнерів у коледжах 42

Юлія Єжокіна
Основні детермінанти формування правової культури майбутніх кваліфікованих моряків 47

Олександр Стрілець
Професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі за дуальною формою здобуття освіти 54

Оксана Беспалова
Методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної терапії та ерготерапії 62

Микола-Олег Єршов
Цифровізація професійної та фахової передвищої освіти України: проблеми і перспективи 67

Олександр Радкевич
Гносеологічно-аксіологічне розуміння правової культури педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти 75

Ельвіза Абільтарова
Суть і зміст професійної компетентності спеціалістів з охорони праці 82

Розділ II
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ 89

Валентина Радкевич, Світлана Алєксєєва
Підготовка майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри: результати педагогічного експерименту та перспективи досліджень 90

Дмитро Закатнов
Підприємницька діяльність як напрям освітньо-професійних траєкторій учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти 96

Олена Загіка
Маркетингова компетентність керівників у забезпеченні конкурентоздатності закладів професійної (професійно-технічної) освіти на ринку освітніх послуг 102

Олена Черкас, Наталя Биковець, Марія Чумаченко
Професійна спрямованість математичної підготовки бакалавра судноводіння 109

Тетяна Бугаєнко
Педагогічні умови формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики 116

Юрій Курнишев, Олена Мороз, Олена Гауряк, Микола Осадець
Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності 125

Тетяна Пятничук
Інноваційне освітнє середовище формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників 131

Микола Пригодій
Аналіз стану підготовки педагогічних працівників до використання SMART-технологій в освітньому процесі 137

Олександр Базелюк
Особливості організації цифровізованого освітнього процесу в системах дистанційного навчання 143

Тетяна Пащенко, Наталія Ваніна
Методика формування змісту освіти майбутніх молодших спеціалістів будівельної та машинобудівної галузей за компетентнісним підходом 148

Ірина Ткачук, Юрій Луценко
Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу в закладах професійної освіти 156

Наталя Кулалаєва, Сніжана Леу
Навчання на засадах продуктивної діяльності з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти 162

Ігор Попроцький, Вячеслав Сапіга
Модернізація підготовки військово-морських спеціалістів у закладах вищої освіти 169

Любов Павлюк, Микола Пригодій
Дослідницька діяльність майбутніх учителів технологій на заняттях з електротехніки 175

Олена Булавіна
Продуктивне економічне мислення - основа формування фахових компетентностей студентів спеціальності "Професійна освіта (Економіка)" 180

Розділ ІІІ
ЗАРУБІЖНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ 187

Петро Лузан, Тетяна Пащенко, Інна Зайцева
Проблема пізнавальної активності особистості в історичній ретроспективі 188

Оксана Самойленко
Становлення й розвиток освіти дорослих в Україні та Словацькій республіці: порівняльний аналіз 195

Жанна Чернякова
Професійно-педагогічна підготовка вчителя в контексті інтернаціоналізації освітнього простору у Великій Британії 202

Ірина Куценко
Моніторинг навчальних досягнень студентів у херсонських морських закладах освіти в 70–90 роках XX століття 210

УДК 377/378(082)
https://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.18.

У збірнику обґрунтовано теоретичні і практичні проблеми розвитку професійної, кар'єрної, підприємницької, маркетингової, самоосвітньої, цифрової та інших ключових компетентностей учнів/студентів у закладах професійної, фахової передвищої та вищої освіти. Висвітлено методичні аспекти формування в них професійно-етичної, правової та цифрової культури. Викладено результати аналізу сучасного стану підготовки педагогів до використання в освітньому процесі SMART-комплексів, інноваційних форм дослідницької діяльності, елементів дистанційного й дуального навчання фахівців для машинобудівної, аграрної, будівельної, морської галузей, а також фізичної культури і спорту, соціальної роботи та ін. Представлено історичні аспекти діяльності морських закладів освіти в Україні. Охарактеризовано особливості становлення і розвитку освіти дорослих у Словаччині, професійно-педагогічної підготовки вчителів у Великій Британії.

Для науковців, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, структурних навчальних підрозділів підприємств, інститутів післядипломної педагогічної освіти, навчально (науково)-методичних центрів професійно-технічної освіти, аспірантів, докторантів.

Голова редакційної колегії:

Валентина Радкевич,
доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України,
директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Заступники голови редакційної колегії:

Людмила Єршова,
доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України
Ганна Романова,
доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Редакційна колегія

Ірина Андрощук (доктор пед. наук, доцент, Хмельницький національний університет);

Марина Артюшина (доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана");

Людмила Базиль (доктор пед. наук, доцент, учений секретар Інституту професійно-технічної освіти НАПН України),

Андрій Балендр, кандидат пед. наук, докторант Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького;

Олександра Бородієнко (доктор пед. наук, доцент, завідувач лабораторії Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);

Андрій Гуржій (доктор техн. наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);

Тетяна Житомирська (кандидат пед. наук, доцент кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету);

Олександр Діденко (доктор пед. наук, професор, провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу Національної академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького);

Андрій Каленський (доктор пед. наук, доцент, завідувач лабораторії Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);

Олена Коваленко (доктор пед. наук, професор, ректор Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків);

Василь Ковальчук (доктор пед. наук, професор, професор кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка);

Олександр Кучай (доктор пед. наук, доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України);

Вікторія Кручек (доктор пед. наук, професор, завідувач лабораторії Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);

Петро Лузан (доктор пед. наук, професор, головний науковий співробітник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);

Лілія Морська (доктор пед. наук, професор, професор кафедри іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка);

Олена Москаленко (доктор пед. наук, доцент, професор кафедри іноземних мов Льотної академії Національного авіаційного університету);

Нелля Ничкало (доктор пед. наук, професор, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, дійсний член НАПН України);

Валерій Орлов (доктор пед. наук, професор, головний науковий співробітник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);

Наталія Савченко (доктор пед. наук, професор, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка);

Інна Скляренко (канд. пед. наук, доктор філософії, дійсний член асоціації слов'янських професорів, член-кореспондент міжнародної академії інформатики, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Державного університету інфраструктури та технологій, м. Київ);

Тетяна Пантюк (доктор пед. наук, професор, Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лариса Петренко (доктор пед. наук, старший науковий співробітник, професор кафедри професійної та вищої освіти і права Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ВДНЗ "Університет менеджменту освіти");

Микола Пригодій (доктор пед. наук, професор, завідувач лабораторії Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);

Людмила Пуховська (доктор пед. наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України);

Ірина Смірнова (доктор пед. наук, доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія");

Василь Ягупов (доктор пед. наук, професор, Національний університет оборони України ім. Івана Черняховського).

Міжнародна редакційна колегія

Томас Дайсінгер (доктор габ., професор, Університет Констанц, Німеччина);**Томаш Кук** (професор, проректор з міжнародних відносин Вищої Лінгвістичної школи міста Ченстохова, Республіка Польща); **Джозеф Куш** (доктор філософії, професор, Університет Дюкесн, США); **Фернандо Мархуенда-Флуікса** (доктор філософії, Університет Валенсії, Іспанія); **Оксана Попова** (доктор психол. наук, професор, проректор з науково-методичного забезпечення виховної роботи Республіканського інституту професійної освіти, Білорусія); **Ріхард Фортмюлер** (доктор ек. наук, професор, Віденський університет економіки та бізнесу, Австрія); **Франтішек Шльосек** (доктор пед. наук, професор, директор Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки ім. Марії Гжегожевської, Республіка Польща).

Н 34 **Науковий вісник** Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць : Вип. 18 / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – ЖККГВ «Полісся» ЖОР., 2019. – 220 с. – Бібліогр. в кінці ст.
https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.

Усі права автори передають "Науковому віснику Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка"

ISSN 2223-5752 (Print)
ISSN 2617-1759 (Online)

© Інститут професійно-технічної освіти НАПН України,2019

Наукове видання

Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України. Професійна педагогіка

Випуск 1(18)'2019

Відповідальний редактор – *Сніжана Леу*

Літературний редактор – *Лідія Гуменна*

Технічний редактор – *Владислав Белан*

Науково-технічний редактор веб-сайту – *Олександр Радкевич*

Менеджер веб-сайту – *Наталія Базелюк*

Збірник наукових праць включено до Переліку наукових фахових видань України в галузі педагогічних наук (Наказ МОН України № 1411 від 10.10.2013. Наказ МОН України від 15.01.2018).

Індексується: *наукометричною базою даних Index Copernicus International (12.07.2018); Google Scholar (з 2011)*

Внесено до бази даних *Ulrich's Periodicals Directory (25.08.2014)*

Реферується: *Українським реферативним журналом "Джерело", реферативною базою даних "Україніка наукова", галузевою реферативною базою ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського*

Архівується *НБУ ім. В.І. Вернадського*

Представлений в електронних каталогах *Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського та ін.*

Approved for publication June 24, 2019
Format 60x84/8
Paper Lazer Copy. Printing Duplicator.
Headset Times New Roman.
The conditions printing. the arch 12
Order number 673

Prepared for printing and printed: Vyd."Polissia",
18A, Shevchenko str., Zhytomyr, 10008, Ukraine.
e-mail: polis333@ukr.net

A certificate of making a publishing business in the State Register
publishers, manufacturers and distributors of Ukrainian publishing products
Series ЖТ No 5, February 26, 2004